

IN MEMORIAM

- ÎN GRABĂ DE A FACE BINE

în memoria profesorului universitar, doctor habilitat în medicină **CONSTANTIN EȚCO**,

22.07.1941-19.12.2017

Când vin la serviciu și aștept ca să se deschidă ușa și în birou să intre colegul, profesorul universitar Constantin Ețco. Dar, domnia sa nu mai apare. Este o despărțire fără revedere. Am lucrat împreună în cadrul Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA) mai bine de 17 ani, ultimii 6 - într-un birou. Am ales să fim împreună (cerându-i consimțământul), fiindcă am înțeles că o să ne împăcăm bine, ceea ce și s-a întâmplat. Joia când venea la serviciu, cumpăra „Literatura și Arta”, știind că eu sunt abonat la săptămânal, dar nu am răbdare să aștept până seara să văd ce scrie acolo, mai întâi îmi întindea ziarul mie, ca să fac cunoștință. Era un om calm, răbdător, tolerant, muncitor, modest. Niciodată nu se lăuda cu performanțele atinse, cu familia sa, deși era un familist de excepție. Cu soția domniei sale, doamna Ludmila, prof. univ. dr. hab. - ne cunoșteam bine, dat fiind că activa în comisiile de experți ale CNAA. În familia sa am văzut un model de familie fericită, bazată pe iubire și respect reciproc. Totdeauna își arătau considerație unul altuia, aveau grijă unul de altul. Nu rareori doamna Ludmila telefona pe la ora 11 și-l întreba dacă a mâncat mărul. Am furat ideea, am început și eu să mănânc zilnic la acea oră un măr. Există la ei o comunicare perfectă. Cuibul familial și-l consolidau prin înțelepciune și discernământ. Fiica Natalia, o cercetătoare foarte talentată și activă, intra deseori pe la dumnealui cu chestii de serviciu, despre ginelele Murat știam că e foarte muncitor și perseverent. Câte odată dumnealui apărea la serviciu și cu careva dintre nepoțele (pe când erau mici): Ludmila, Ana, Sofia, mândria bunicului. Foarte disciplinate, dar nu prin teama de cei maturi, ci prin iubirea acordată de părinți și bunici, prin dragostea de muncă și de învățatură deprinsă de la ei. Și cu nepoțelele se înțelegea din jumătate de cuvânt, fapt ce denotă că comunicarea în familia domniei sale era la cel mai înalt nivel.

Încuraja creativitatea nepoțelor (am și eu câteva desene de ale Sofiei), lăsând loc pentru voința liberă a lor. O dată am întrebat-o pe una din nepoțele, ce dorește să fie în viață? Mi-a răspuns prompt: „Polițist”. Bunicul n-a protestat, doar a zâmbit. Deși nu se lăuda cu fiica, ginerele și nepoțelele, când îi vorbeam cuvinte elogioase la adresa lor, ochii îi începeau să strălucească de bucurie. Se bucura mult și când găseam cunoștințe comune. Odată i-am vorbit cu cuvinte alese de preotul de la biserica „Sf. Dumitru” din Chișinău, Pavel Borșevschi, originar din satul Băcioi, satul meu natal. Uimit, mi-a spus că este preotul său

spiritual. M-am bucurat să văd pe preotul său iubit petrecându-l cu pioșenie pe ultimul drum. Profesorul Ețco era de o blândețe aparte, vorbea numai cu cuvinte cuviincioase, dovadă că mintea îi era stăpânită de gânduri bune. Niciodată nu folosea cuvinte nechibzuite sau provocatoare la ceartă. În orice situație dădea dovadă de stăpânire de sine. Era și de o bunătate aparte. Practic toți lucrătorii CNAA, atunci când aveau probleme de sănătate în familie, apelau la dânsul după sfat și ajutor, pe nimeni nu refuza. Pentru dânsul nu era o fericire mai mare decât cea de a face bine. „Grăbește-te să faci bine”, îmi sună mereu în urechi cuvintele lui, un deviz al dascălului său Nicolae Testemițanu. Om al buneii cuviințe, al cuvântului îngrijit, al faptei bune, al muncii oneste, Constantin Ețco era un Om al lui Dumnezeu. Petrecându-l pe ultimul drum ziceam cu toții, împreună cu preotul: „Primește-l Doamne în împărăția Ta și așează-L în rând cu dreptii, iar celor apropiați dă-le putere și ani mulți de viață ca să-i păstreze amintirea vie”.

Lucrând împreună, am avut ocazia să văd cu câtă acuratețe își îndeplinea lucrul. Era devotat cu trup și suflet științei medicale, pregătirii cadrelor științifice în domeniu. Cât a activat în cadrul Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare (2000-2017),

prin mâinile domniei sale au trecut cca **1600** dosare de conferire a gradelor științifice de doctor și doctor habilitat în medicină și de conferire a titlurilor științifice și științifico-didactice de conferențiar/profesor universitar/cercetător. Dosarele le trecea cu grijă într-un registru, adăugând acolo informații suplimentare referitoare la performanțele candidaților la grade și titluri academice, care peste ani, când va fi nevoie de găsit experți sau conducători de doctorat în anumite branșe ale medicinei, ele să prindă bine.

Demn de menționat, profesorul Constantin Ețco a fost discipolul renumitului om de știință și organizator al ocrotirii sănătății în Republica Moldova, profesorul Nicolae Testemițanu (1927-1986), primul care a susținut teza de doctor în științe sub conducerea acestuia. Ca să ne dăm seama prin ce școală a trecut, vom răsfoi puțin biografia omului care l-a propulsat pe orbita cercetării.

Nicolae Testemițanu este omul care a reformat cardinal învățământul medical din Moldova. A trasat o nouă strategie de dezvoltare a Institutului de Medicină din Chișinău, a ocrotirii sănătății în republică, accentul punându-l pe dezvoltarea cercetărilor științifice, pe creșterea și instruirea unui personal științific competent, adecvat cerințelor zilei. Era o mare personalitate, stabilise relații de colaborare cu cei mai vestiți savanți din domeniu din marile centre științifice ale URSS, Moscova, Sankt Petersburg, Kiev, Minsk, Harkov, Riga..., cărora le trimitea absolvenți ai instituției din Chișinău, care își continuau acolo studiile prin doctorat, de unde se întorceau bine pregătiți profesional și cu titluri științifice. Dacă în **1959**, când a devenit rector, în Institutul de Medicină au susținut tezele de doctorat doar **5** persoane, apoi în 1965 (când era ministru) – **31**, 1966 – **33**, 1967 -**37**, 1971 – **41**. Testemițanu promova ideea unității științei și practicii medicale, punerii gândirii științifice în slujba intereselor practice. Este omul care a pus în Moldova baza unei medicini moderne, activitățile sale luând amploare istorică, organizase chiar și un muzeu de istorie a instituției (1975). În atingerea scopurilor propuse, punea accentul pe modul prietenos, democratic, al exemplului propriu de a influența lucrurile spre bine, stilul dictatorial fiindu-i străin. Lucra pentru omul de azi, omul de aici: „Patria este mai întâi pragul casei tale, este casa ta, satul tău, țara ta”. Lucra pentru sporirea credibilității și a prestigiului istoric al poporului nostru. Era progresist în toate. Educa și copiii prin exemplul propriu, spunându-le un adevăr dur: „Relațiile dintre părinți și generația în creștere se consideră progresiste, dacă copiii întrec părinții în toate”. Deveniseră pentru colaboratorii săi un etalon al moralității, un camerton

cu care ei își verificau activitatea. I-a învățat să fie sensibili la mișcările vieții sociale. A dat dovadă de mult curaj. În paralel cu limba rusă, a introdus la institut și studiile în română, lucru care a dus la o descătușare spirituală a moldovenilor dintre Prut și Nistru, a făcut ca ei să se apropie de știință, în ei să se trezească demonul creației, dorința de a fi inovativi, în cele din urmă, să cunoască fericirea creației. În anii 1965-1967 îmi făceam studiile la centrul nuclear de la Dubna. Deseori se întâmpla să călătoresc cu medici tineri care-și continuau studiile în doctorat în diferite centre științifice din Moscova și toți vorbeau cu pioșenie despre Nicolae Testemițanu. Om cu mari capacități intelectuale și de muncă, modest și cu demnitate, numele său deveniseră legendă. Lucru care nu convenea autorităților de atunci, care au început să-l marginalizeze, să-l umilească, să-i producă suferințe (de la care i s-a tras în cele din urmă și moartea). Consecințele au fost grave. După ce a fost destituit din funcția de ministru a scăzut drastic numărul de persoane trimise la învățătură în marele centre științifice și prin urmare și a celor care susțineau tezele de doctorat: în 1977 – 10 persoane, 1978 – 11; 1979 – 8, manualele și lucrările metodice editate în română au fost nimicite. Profesorul Constantin Ețco, fiind în preajma savantului, a fost nu numai martorul ocular al acestei drame umane, ci și trăitorul ei. El însuși având o biografie nepotrivită timpului. Tatăl său „s-a răcorit”, nevinovat, în GULAG-ul sovietic timp de 11 ani (părinții au la dispoziție pentru a educa copii doar 12 ani), el văzându-se nevoit să muncească de mic alături de mama sa pentru a supraviețui, înfruntând cu destoinicie greutățile vieții. Pe de-a supra, și soția sa, Ludmila, făcuseră, împreună cu părinții ei, ani buni (8) de Siberie, fiind deportați în blestematul an 1949. (După întoarcere din Siberia, tatăl ei, Anton Bunduchi, înainte de deportare director de școală, grație faptului că era un albinar vestit și de o rară bunătate sufletească, a fost supranumit „omul de miere”, azi numele său purtându-l gimnaziul din Buțeni, Hâncești).

Testemițanu a suferit mult în urma marginalizării sale brutale, dar nu s-a lăsat înfrânt. Și-a adunat pe cei mai apropiați colaboratori și le-a spus: „Să ne știm în primul rând oameni”, „lupta a fost pierdută, războiul însă nu”. „Ei nu-și dau seama că au făcut din noi puntea pe care o să meargă alții”. Într-adevăr din acest stejar al neamului s-a făcut o punte rezistentă pe care au pășit mulți. Munca lui Nicolae Testemițanu n-a fost zădarnică. Valorile create de Nicolae Testemițanu în medicina autohtonă, în sistemul de sănătate au semnificația de tezaur național. Grație „prim impulsului” dat de savant, medicina din Mol-

dova s-a ales cu un sistem de pregătire a cadrelor științifice bine pus la punct, care a dat roade bune. Bunăoară, numărul persoanelor care au susținut tezele de doctorat și au obținut grade științifice în perioada anilor **1993-2017**, după obținerea independenței, a fost de **1019**, dintre care **142** - tezele de doctor habilitat și **877** – de doctor în științe medicale. Aceste cifre vorbesc concludent de munca titanică depusă de Nicolae Testemițanu. Urmașii îi sunt recunoscători. Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie din 1990 îi poartă numele. Străzi, instituții medicale din Chișinău și alte localități la fel îi poartă numele. În curtea blocului administrativ al instituției i s-a înălțat un bust, modest precum a fost și savantul, ca generațiile de medici ce vin din urmă să nu-l dea uitării, să-i continue cauza.

În calitatea de discipol al lui Nicolae Testemițanu, profesorul Ețco, a promovat cu îndârjire, apostolicește, ideile dascălului său, continuându-i opera de științificare a învățământului și a Serviciului Sănătății din Moldova. Îi plăcea să repete cuvintele mentorului său: „Din bătrâni se știe că munca întotdeauna se răscumpără”. A fondat o direcție nouă: „Managementul și psihopedagogia în medicină”. A susținut și promovat noile forme de învățământ medical - secundariatul clinic, rezidențiatul, masteratul și doctoratul. Este fondatorul Școlii științifice în economie, psihopedagogie și management în sănătate și unul din fondatorii Școlii de management în sănătate publică din Moldova. Mai mult, a elaborat întregul set de acte normative, de manuale, compendii, ghiduri, lucrări metodologice, ca acestea să poată funcționa eficient și la maximă capacitate. De unul singur sau împreună cu colaboratorii a publicat circa **750** lucrări științifice, inclusiv **30** monografii, **46** manuale, suporturi de curs, compendii, ghiduri și îndrumări metodice pentru studenți, **32** de recomandări practice pentru medici și studenți. Pentru dezvoltarea școlii de management, în **2003** a fondat revista științifică „Sănătate publică, economie și management în medicină”, fiind pe parcursul anilor ce s-au scurs (**15**) redactorul-șef al ei, scoțând de sub tipar **75** de numere de revistă. Împreună cu colaboratorii săi, profesorul Ețco a pus baza dezvoltării sistemului de asigurări obligatorii în medicină, prin cercetări științifice a argumentat necesitatea introducerii acestora în republică. Activând în cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, domnia sa a fost conducător științific la **40** de teze de doctorat, elaborate și susținute cu succes. Pentru rezultatele obținute în domeniul cercetării și cel al pregătirii cadrelor științifice, pe parcursul vieții profesorului Ețco i s-au acordat mai multe distinc-

ții, printre care: Premiul Academiei de Științe a RM (2008, 2011), Premiul de Stat al Republicii Moldova (2016), medaliile „Dimitrie Cantemir”, „Nicolae Testemițanu” (2011), ordinul Gloria Muncii (2012). A fost ales membru titular a mai multor academii din lume, Cetățean de Onoare al raionului Călărași (1995).

Revenim la cuvintele spuse deseori de profesorul Constantin Ețco: „Grăbește-te să faci bine”. În **2017** s-au împlinit **90** de ani de la nașterea lui Nicolae Testemițanu. N-a avut răbdarea să aștepte 100 de ani, s-a grăbit. Grație străduințelor sale și ale colegilor săi, anul 2017 a fost declarat „Anul Testemițanu”. Cu această ocazie, dumnealui a adunat între două coperte, pe 530 pagini, tot ce s-a scris despre marile înaintași în timpul vieții și anii care au urmat, cartea numindu-se: „Nicolae Testemițanu – nume devenit simbol”. Această carte a fost ca un cântec de lebedă al profesorului Ețco. Să fi văzut cu câtă bucurie dona cartea multor instituții și personalități din republică, participa la lansarea acesteia în instituțiile medicale. Dar n-a reușit să se bucure pe deplin. Pe data de 18 decembrie 2017 ne înțeleseserăm ca a doua zi să lucrăm asupra dosarelor de acreditare ale revistelor științifice pe care le diriguim. A doua zi însă mi-a telefonat doamna Ludmila și mi-a spus vestea tristă. A avut o moarte neașteptată, blândă. Ca totdeauna seara, înainte de somn, citea ceva. În acea seară, de pe 18 spre 19 decembrie, se reținuse prea mult cu cititul. Doamna Ludmila, care dormea cu nepoțica Sofia în altă cameră, văzând lumina aprinsă, s-a dus să-i atragă atenția că e prea târziu și ar trebui să se culce. Când a intrat, el dormea în pat somnul cel de veci. Nepoțica Sofia, elevă în clasa a I-a, auzind plânsul bunicii și văzând că bunelul nu se trezește, a luat un creion și a desenat ceva ca să-l uimească pe bunic. De data aceasta bunicul nu s-a mai uimit.

L-am petrecut pe ultimul drum într-o zi de joi, o zi senină cu soare zâmbitor, zi când apare „Literatura și arta”. Ia-m cumpărat un ziar, în care erau aduse omagii Regelui Mihai I, precum și ale noastre, ale Colegilor de la serviciu, aduse Regelui economiei, managementului și psihopedagogiei în sănătate Constantin Ețco și i l-am pus alături, în semn de respect profund și de rămas bun.

În memoria distinsului profesor, credem că merită ca Școala științifică în economie, management și psihopedagogie în sănătate să poarte numele Constantin Ețco., iar un bust al savantului să ocupe un loc în galeria oamenilor iluștri ai Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. Totodată găsim de cuviință să recomandăm conducerei Universității de Stat de Medicină și Farmacie,

precum și autorităților orășenești să aibă curajul să scoată bustul lui Nicolae Testemițanu din curtea instituției și să-l plaseze în fața ei, căci acest om merită să fie știut de întreaga populație a republicii. Numele

Nicolae Testemițanu și Constantin Ețco puse alături consună și sunt vrednice de pomenit, ei și-au cinstit părinții, strămoșii și înaintașii.

Ion HOLBAN, din partea colegilor
de la Consiliul Național pentru
Acreditare și Atestare

Ținem să aducem sincere mulțumiri organizațiilor, colectivelor de muncă, precum și persoanelor particulare pentru alesele cuvinte de compasiune aduse familiei noastre, în legătură cu pierderea grea, trecerea la cele veșnice a celui care a fost medicul și profesorul universitar **Constantin EȚCO** – soț iubitor, tată grijuliu și bunel de neînlocuit.

Dumnezeu să-l ocrotească și să-l miluiască în Împărăția sa!

Cu profund respect și considerație, soția **Ludmila Ețco**, fiica **Natalia**, ginerele **Murat Zarbailov**, nepoatele **Ludmila, Anna și Sofiica**.